

OŠ III Murska Sobota

Trstenjakova 73

9000 Murska Sobota

GLASBA V ČASU REFORMACIJE IN PRIMOŽ TRUBAR

Kazalo:

1. Uvod	3
2. Reformacija in glasba	3
3. Trubarjev življenjepis	4
4. Značilnosti umetnostnega obdobja	4
5. Trubarjeva dela	5
6. Zaključek	5
7. Viri in literatura	6
8. Delovni list	7

1. Uvod

Temo sem si izbral, ker sem hotel izvedeti več o Primožu Trubarju in kakšen pomen je imela glasba v njegovem času in kakšen je njegov prispevek h glasbenem življenju. Za Primoža Trubarja pravimo, da je utemeljitelj slovenske kulture, saj je napisal prvo slovensko tiskano knjigo z naslovom Katekizem, ki je izšla leta 1550. Ta prva slovenska knjiga pa je tudi prva tiskana slovenska pesmarica.

2. Reformacija in glasba

Reformatorji so že od vsega začetka mislili na to, kako bi v božjo službo vpeljali glasbo, v prvi vrsti petje. Slovenski reformatorji so se zgledovali po reformatorjih iz Nemčije, ki je bila »zibelka reformacije«. Njihove ideje pa so le prilagoditi potrebam svojih vernikov. Martin Luther, ki je bil Trubarjev vzornik se je zavedal in pripisoval glasbi predvsem petju velik pomen.

Trubar je o petju zapisal » Moji lubi Kranjci inu Sloveni, pujte le- te pesmi iz serca, premislite, kaj vsaka beseda, nekar ta viža ali štima v sebi drži.«

Bila je bistveni del protestantskega bogoslužja. Njena vloga je bila čisto drugačna kot v katoliški cerkvi. Tam je bila omejena na glasbeni kor, ki je bil ločen od vernikov in z njim povezani le posredno, kajti uporabljal se je le latinski jezik. V protestantski cerkvi pa so peli vsi verniki, kajti reformatorji so uvedli enoglasno petje vsega občestva, in to v ljudskem jeziku. Prednost tega enoglasnega petja od drugih tedanjih glasbenih oblik je bila, da so vsebino tekstov brez težav razumeli in jo prav tako brez težav doživeli. Tako so se verniki neposredno udeleževali bogoslužja.

3. Trubarjev življenjepis

Primož Trubar se je rodil med 8. in 9. junijem leta 1508 v Rašici na Dolenjskem. Leta 1520 mu je turjaški grof omogočil, da se je šel šolati za duhovni stan. Pri dvanajstih letih je odšel od doma. Šolal se je eno leto na Reki, nato dve leti v Salzburgu, kjer je služil kot deček- pevec in pridobival temeljno izobrazbo gramatike, dialektike, retorike in nemščine. Ko je bil star devetnajst let, mu je škof Pietro Bonomo dodelil škofijo Loka pri Zidanem mostu. Jeseni leta 1527 je Bonomo Trubarja napotil na študij na Dunaj. Zaradi osmanskega bližanja Dunaju, ki je ogrozilo življenje v mestu, se je jeseni 1529 vrnil v Trst k Bonomu. Leta 1530 ga je škof posvetil za duhovnika in ga določil za vikarja v župniji sv. Martina v Laškem.

V Ljubljano se je vrnil leta 1536 in vstopil v službo škofijskega vikarja. Čez nekaj časa ja Bonomo pri ljubljanskem škofu Kacijanarju dosegel, da je Trubarja imenoval za kanonika. V novo službo kanonika je stopil leta 1542 v Ljubljani. Pod novim škofom Urbanom Textorjem, ki je bil vnet katolik, je Trubar dobil službo vikarja v Šentjerneju na Dolenjskem. Škof Textor pa se je odločil obračunati s protestanti,

ki jih je dal pozapreti in postaviti pred sodišče. Vendar pa je bil Trubar pravočasno obveščen in se je skrnil na varno. Tam naj bi uredil gospodarstvo župnije.

Po nekaj mesecih skrivanja, ga je Ljubljansko cerkveno sodišče izobčilo, mu zaplenilo hišo v Ljubljani, šentjernejsko župnijo in celjski beneficiat ter posvetno deželno sodišče pa ga je obsodilo na zapor. Trubar je moral leta 1548 skrivaj pobegniti na Kranjsko. Še istega leta se je odpravil v Nürnberg. Vodilni teolog in mestni pridigar Veit Dietrich je postal njegov mentor, in pod njegovim vodstvom se je hitro vključil v tamkajšnjo luteransko skupnost. Sredi maja 1548 je dobil službo pastora v

Rothenburgu. V tem kraju si je tudi ustvaril družino z Barbaro Sitar, s katero sta imela 4 otroke. Umril je 28. junija leta 1586 v Derendingen, danes del Tübingena v Nemčiji.

4. Značilnosti umetnostnega obdobja

Primož Trubar je živel v času humanizma in renesanse. V tistem času so se ljudje začeli zanimati za naravo in svoje lastno bivanje. Zaradi poudarka na človeku se obdobje imenuje humanizem, ki izhaja iz latinščine- *humanitas* kar pomeni človeškost, ljudskost oziroma bistvo človeka. Takrat so se začele dogajati spremembe v družbi. V tem času so mesta cvetela to pa je bilo tudi obdobje trgovanj, drznih potovanj in pomembnih znanstvenih odkritij. Z iznajdbo tiska je bilo možno širiti glasbene zapise. Umetniki so začeli odkrivati nove oblike izražanja. Veliko stvari so spet prevzemali iz antike, katerim so dodali nove izrazne možnosti. Ta čas označuje renesansa (iz francoščine, *renaissance*, ponovno rojstvo). V poudarjanju človeka in narave so bile v ospredju posvetne pesmi z ljudsko melodijo, ki so jo skladatelji obogatili z večglasjem v katerem je ena melodija glavna, ostali glasovi pa jo s svojimi sozvočji dopolnjujejo oz. s homofonijo. Renesansa in humanizem sta obenem tudi začeli protestantsko reformacijo, v kateri je tudi Primož Trubar za Slovence odigral pomembno vlogo.

5. Trubarjeva dela

Trubar je napisal prvo tiskano knjigo v slovenščini Katekizem, ki je izšla leta 1550, katera je vsebovala nekatera pojasnilna poglavja iz protestantskih nauk, dve molitvi, pridigo o veri in tudi šest pesmi. Izšla je z namenom, da bi se utrdil verski nauk pri vernikih. Tako je v verzih ponovil, kar je prej povedal v prozi. Knjiga vsebuje tudi note, ki so lesorezi. To pomeni, da so črtovje, ključi in note vrezane v les. Ohranjen je samo en izvod, ki ga hrani Dunajska državna knjižnica.

Katekizem

Trubar se je zavedal, da so za spodbujanje petja pri vernikih potrebne pesmarice, zato je šestnajst let kasneje izdal prvo pravo slovensko pesmarico *Eni Psalmi*. Prvi izdaji so sledile še štiri, ki so bile druga od druge popolnejše in obsežnejše. Tem besedilom so bile dodane tudi melodije. Za prvo izdajo pesmarice *Eni Psalmi* ne vemo koliko melodij je vsebovala, saj se ni v celoti ohranila. Za naslednje izdaje pesmarice pa že vemo, na primer druga izdaja je imela 35 melodij. Vemo pa tudi, da so Trubarjeve in ostale melodije pesmaric skoraj vse spevne. Te pesnitve, ki pa niso imele melodije so se pele po drugih melodijah.

Teksti pesmarice *Eni Psalmi*, ki je prvič uporabila slovenski jezik, so se večinoma nanašali na cerkvene praznike. Vsebovala je tudi pesmi, ki so pele o krstu, poroki, smrti in o drugih pomembnejših priložnostih vsakdanjega življenja. Pesmarica je imela tudi pesmi, ki so branile reformacijo, nasprotovale so papežu, potuhnjenim učiteljem in proti vsem, ki so nasprotovali reformaciji.

6. Zaključek

Za reformacijo je bila glasba bistvenega pomena saj so z glasbo širili verske nauke. Tako se je naš najpomembnejši reformator Primož Trubar zgledoval po nemških reformatorjih, ki so izdali veliko pesmaric. Tudi on je pisal, prevajal in izdajal pesmarice. Prva tiskana knjiga v slovenščini pa je vseboval tudi pesmi.

7. Viri in literatura

<http://www.evangelicni.si/sl/default.asp>

OBLAK, Breda (2004): Glasba od 18. Stoletja, DZS, Ljubljana

ŠKULJ, Edo (2000): Cerkevni ljudski napevi, I. Protestantski napevi, Založba DRUŽINA, Ljubljana

JAVORŠEK, Jože (1986): Primož Trubar, Založba Partizanska knjiga, Ljubljana

TRUBAR, Primož (2011): Katekizem; Abecednik (1550) v sodobni knjižni slovenščini, Združenje Trubarjev forum, Slovenj Gradec

TRUBARJEVO leto 2008: Primož Trubar(1508-1586): 500. rojstva, Tiskarna Littera Picta, Ljubljana

8. Delovni list

1. **V katerem Trubarjevem natisnjeni knjigi je objavil prve slovenske pesmi?**
 - a) Prva pesmarica
 - b) Katekizem
 - c) Eni Psalmi

2. **Po kom si je zgledoval Primož Trubar pri svojem delu?**
 - a) Po nemških reformatorjih
 - b) Po katoliških škofih
 - c) Po islamskih ekstremistih

3. **Zakaj se je reformatorjem zdela pomembna glasba?**
 - a) Da bi širili protestantsko vero
 - b) Da bi bile božje službe bolj zabavne
 - c) Da bi bili ljudje glasbeno izobraženi

4. **Kaj je bil Primož Trubar po poklicu?**
 - a) Skladatelj
 - b) Duhovnik
 - c) Učitelj in pesnik

5. **Kitica iz pesmi, ki je bila objavljena v slovenščini v Katekizmu. Poskušaj jo prevesti!**

Kaj je kača – hudič sturil,

Kir vse verne souvraži?

Evo, Adama prenoril,

Po sebi zapelavši,

Da sta nemu verovala,

Na Bugi pak cbiuvlala,

Sad prepovedan ješla.